

Anna Marta Żukowska

Częstochowska Ikona Matki Bożej

Religious and Sacred Poetry : An International Quarterly of Religion, Culture and Education 2/1, 273-278

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ANNA MARTA ŻUKOWSKA (Poland)
E-mail: anmartzuk[at]interia.pl

Częstochowska Ikona Matki Bożej

Wizerunek Matki Bożej Częstochowskiej, zwanej też Czarną Madonną (łac. *Imago thaumaturga Beatæ Virginis Mariæ Immaculatæ Conceptæ, in Claro Monte – Jasnogórski Cudowny Obraz Najświętszej Maryi Panny Niepokalanie Poczętej*), jest jednym z najsłynniejszych obrazów chrześcijańskich z pogranicza kulturowego między katolickim Zachodem i ortodoksyjnym Wschodem. Nazwa ‘Czarnej Madonny’ pochodzi od szerniejszego od dymu świec powierzchni malowidła. W tradycji wschodniej wizerunek znany jest jako Częstochowska Ikona Matki Bożej, Częstochowska Ikona Bogarodzicy lub Bełska Ikona Matki Bożej. Obraz przedstawiający Matkę Bożą z Dzieciątkiem Jezus otoczony jest szczególnym kultem religijnym wśród wiernych Kościoła Rzymskokatolickiego oraz Cerkwi Prawosławnej.

Proweniencja obrazu, autorstwo i data jego powstania nie są znane (istnieją tu liczne legendy¹). Książę Władysław Opolczyk prawdopodobnie zabrał ikonę Matki Bożej z Bełza i przekazał paulinom na Jasnej Górze do ufundowanego przez siebie w 1382 r. klasztoru. Ikona jasnogórska stała się palladium Rzeczypospolitej i celem pielgrzymek chrześcijańskich. W skarbcu paulińskiego klasztoru znajdują się wota pątników i metalowe szaty (tzw. ‘sukienki’) ze szlachetnych kruszców, wysadzone drogimi kamieniami, które nakłada się na ikonę.

Ikona malarsko jest wariantem bizantyńskiego typu Hodegetrii. Przedstawia frontalnie stojącą Maryję, trzymającą na lewej ręce Dzieciątko Jezus, które patrzy w stronę widza. Na ikonie Maryja opiera prawą rękę na piersi. Syn Boży w karminowej szacie, jak Pantokrator uniesioną ku górze prawą ręką błogosławi a w lewej ręce trzyma księgę Słowa (jako *Logos*). Ciemne szramy (rysy) na prawym policzku i szyi Madonny są śladem uszkodzenia z czasu napaści husyckiej (1430) albo w XIV w. zostały powtórzone przez ikonopiscę za pierwotną wersją obrazu (za wcześniejszym o dwa-trzy wieki pierwotnym obrazem ikony z ok. XI-XII w.²). Suknia Maryi jest ciemnogrnatowa (pierwotny barwnik niebieski z czasem

¹ K. Onasch, Annemarie Schnieper, *Ikony. Fakty i legendy*, Wydawnictwo ARKADY, Warszawa 2013, s.163.

² K. Onasch..., op. cit., s.164.

poczerniał), ozdobiona motywami złotych lilii. Na maforionie nad czołem Dziewicy wśród lilii namalowano gwiazdę sześcioramienną. Głowy Maryi i Jezusa otoczono połączonymi ze sobą złotymi nimbami, kontrastującymi z ciemnymi kamacjami twarzy Matki i Jej Syna. Tło ikony jest zielone (seledynowo-zielone). Częstochowska (Bełska) Ikona Matki Bożej posiada wiele kopii i podobizn, które można spotkać zarówno w świątyniach katolickich, jak i prawosławnych.

Bibliografia

Onasch Konrad, Schnieper Annemarie, *Ikony. Fakty i legendy*, [tłum. z ang. Zofia Szanter, z niem. Mariusz Smoliński (fragm.), przekł. z grec. fragm. hymnów i tekstów liturgicznych Henryk Paprocki, Wydawnictwo ARKADY, Warszawa 2013, 301, [1] s.

Abstract / Summary: A picture on the cover of this volume:

The author of the picture: unknown. The title: *The Icon of Mother of God from Czestochowa*. Painting technique: tempera on wood. The wooden original board dimensions: 122,2 x 82,2 x 3,5 cm. Place of exposition of original icon: The Church of Our Lady from Czestochowa (Jasna Gora, Czestochowa). The copy of this icon. Painting technique: tempera on wood. The wooden board dimensions: 44 x 30 x 2 cm. The copy picture on the cover this volume was painted by Krzysztof Cudo. Place of exposition of the copy - in private collection.

Abstrakt / streszczenie: Obraz na okładce tego woluminu:

Autor obrazu: nieznany. Tytuł: *Matka Boska Częstochowska*. Technika malarska: tempera na desce. Wymiary oryginalnej tablicy drewnianej 122,2 x 82,2 x 3,5 cm. Miejsce ekspozycji oryginalnej ikony: Kaplica Matki Bożej Częstochowskiej (Jasna Góra, Częstochowa). Kopia ikony. Technika: tempera na desce. Tablica drewniana o wymiarach: 44 x 30 x 2 cm. Kopię obrazu na okładce tego tomu namalował Krzysztof Cudo. Miejsce ekspozycji kopii – w kolekcji prywatnej.

The title in English: *The Icon of Mother of God from Czestochowa*

Słowa-kucze:

malarstwo religijne, malarstwo sakralne, Kościół Rzymskokatolicki, ikona Matki Bożej Częstochowskiej,

Keywords:

religious painting, sacred painting, the Roman Catholic Church, Icon of Mother of God from Czestochowa

Information about the Author in English:

Anna Marta Żukowska, PhD, associate professor at the Department of Nursery School Pedagogy, the Faculty of Pedagogy and Psychology of the Maria Curie-Skłodowska University in Lublin. She specializes in the history of the education in visual arts, in aesthetic education and art therapy. She

graduated from the Institute of Artistic Education at the Marie Curie-Skłodowska University (Lublin 1978) focusing her interests on sculpture and painting, wrote her doctoral dissertation entitled *Nauczanie rysunku w polskim szkolnictwie ogólnokształcącym w latach 1918-1939* [*Teaching Drawing in Polish Schools in the Years 1918-1939*] and was granted a post-doctoral degree in humanities (in 2011) on the basis of her monograph *Rysunek i wychowanie plastyczne w szkolnictwie ogólnokształcącym w Polsce po II wojnie światowej* [*Drawing and Education in Visual Arts in Polish Schools after World War II*]. She was Head of the Department of Visual Arts Education at the Institute of Fine Arts, the Artistic Faculty of the Maria Curie-Skłodowska University. Her publications include: *Kształcenie i dokształcanie nauczycieli rysunku dla potrzeb szkół ogólnokształcących w II Rzeczypospolitej* (Lublin 2003) [*Educating Teachers of Drawing for the Needs of Primary and Secondary Schools in Poland between the World Wars*], *Sztuka. Edukacja. Współczesność* (editor: Lublin 2007), [*Art. Education. Contemporary Times*], *Rysunek i wychowanie plastyczne w szkolnictwie ogólnokształcącym w Polsce po II wojnie światowej* [*Drawing and Education in Visual Arts in Polish Schools after World War II*] (Lublin 2009), *Koncepcje edukacji plastycznej w Polsce Ludowej* (ed. Mirosława Pawlik-Zalewska, Łódź 2009), [*Conceptions of Education in Visual Arts in the Polish People's Republic*], *Edukacyjny i terapeutyczny aspekt sztuki* (editor: Lublin 2013) [*Educational and Therapeutic Aspects of Art*]. Alongside with her academic work, she develops her artistic interests in practice. Her work includes religious art such as "The Sacred Heart of Jesus", "The Heart of Mary", "Our Lady of the Rosary", "Our Lady of the Priests". These paintings are up in the Church of Our Lady of Sorrows at Krasnik. E-mail: [anmartzuk\[at\]interia.pl](mailto:anmartzuk[at]interia.pl)

[English translation by Teresa Bela]

Informacja o Autorce po polsku / Information about the Author in Polish:

Anna Marta Żukowska, Prof. Ph.D., prof. nadzw., doktor habilitowany nauk humanistycznych, profesorka Zakładu Pedagogiki Przedszkolnej Wydziału Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu Marii Curie Skłodowskiej w Lublinie. Specjalizuje się w zakresie: historii edukacji plastycznej, wychowania estetycznego, arteterapii. Ukończyła studia pedagogiczne z ukierunkowaniem na rzeźbę i malarstwo w Instytucie Wychowania Artystycznego w Uniwersytecie Marii Curie Skłodowskiej (Lublin 1978), doktorat uzyskała na podstawie dysertacji: *Nauczanie rysunku w polskim szkolnictwie ogólnokształcącym w latach 1918-1939*, habilitowała się w 2011 r. na podstawie rozprawy *Rysunek i wychowanie plastyczne w szkolnictwie ogólnokształcącym w Polsce po II wojnie światowej*. W latach 2004-2011 pełniła funkcję kierownika Zakładu Edukacji Plastycznej w Instytucie Sztuk Pięknych Wydziału Artystycznego UMCS. Monografie: *Kształcenie i dokształcanie nauczycieli rysunku na potrzeby szkół ogólnokształcących II Rzeczypospolitej* (Lublin 2003); *Sztuka. Edukacja. Współczesność* (redakcja, Lublin 2007); *Rysunek i wychowanie plastyczne w szkolnictwie ogólnokształcącym w Polsce po II wojnie światowej* (Lublin 2009); *Koncepcje edukacji plastycznej w Polsce Ludowej*, monografia zbiorowa pod red. Mirosławy Zalewskiej Pawlak (Łódź 2009); *Edukacyjny i terapeutyczny aspekt sztuki* (redakcja, Lublin 2013). Równoległe z działalnością naukową rozwija zainteresowania artystyczne. Jest autorką obrazów sakralnych: „Serce Jezusa”, „Serce Maryi”, „Matka Boska Różańcowa”, „Matka Boska Kapłańska” wyeksponowanych w Kościele Matki Boskiej Bolesnej w Kraśniku. E-mail: anmartzuk@interia.pl

Informace o autorce v češtině / Information about the Author in Czech:

Anna Marta Žukowska, Prof. Ph.D., mimořádná prof., docentka humanitních věd, profesorka katedry předškolní pedagogiky Fakulty pedagogiky a psychologie Univerzity Marie Curie Skłodowské v Lublinu. Specializuje se v oblasti dějin výtvarné výchovy, estetické výchovy a arteterapie. Vystudovala pedagogiku se zaměřením na výtvarné umění v Ústavu umělecké výchovy Univerzity Marie Curie Skłodowské (Lublin 1978), doktorát získala na základě disertace *Výtvarná malba v polském všeobecně*

vzdělávacím školství v letech 1918–1939, habilitovala se na základě práce *Kresba a výtvarná výchova v polském všeobecně vzdělávacím školství po druhé světové válce*. V letech 2004–2011 zastávala funkci vedoucí katedry výtvarné výchovy v Ústavu krásných umění Umělecké fakulty UMCS. Monografie: *Vzdělávání a dovozování učitelů malby pro potřeby všeobecně vzdělávacích škol II. Polské republiky* (Lublin 2003); *Umění. Vzdělávání. Současnost* (redakce, Lublin 2007); *Malířství a výtvarná výchova ve všeobecně vzdělávacím školství v Polsku po druhé světové válce* (Lublin 2009); *Koncepce výtvarné výchovy v Polské lidové republice*, kolektivní monografie v red. Miroslawy Zalewské-Pawlak (Łódź 2009); *Výchovný a terapeutický aspekt umění* (redakce, Lublin 2013). Zároveň s vědeckou činností rozvíjí umělecké zájmy. Je autorkou sakrálních obrazů *Ježíšovo srdce*, *Mariino srdce*, *Matka Boží Růžencová*, *Matka Boží Kaplanská* vystavených v Kostece Matky Boží Bolestné v Krašniku. E-mail: annartzuk[at]interia.pl

[český překlad: Libor Martinek]

Informácie o autorkе v slovenčine / Information about the Author in Slovak:

Anna Marta Żukowska, Prof. Ph.D., mim. prof., docentka humanitných vied, profesorka Katedry predškolskej pedagogiky Fakulty pedagogiky a psychológie Univerzity Márie Curie-Sklodovskej v Lubline. Špecializuje sa na oblasť: dejiny výtvarnej výchovy, estetickej výchovy, arteterapie. Vyštudovala pedagogiku so zameraním na rezbárstvo a výtvarné umenie v Ústave umeleckej výchovy Univerzity Márie Curie-Sklodovskej (Lublin 1978), doktorát získala na základe dizertácie: *Výučba malby v polskom všeobecnovzdelávacom školstve v rokoch 1918 – 1939*, habilitovala sa v r. 2011 na základe práce *Kresba a výtvarná výchova vo všeobecnovzdelávacom školstve v Poľsku po druhej svetovej vojne*. V rokoch 2004 – 2011 zastávala funkciu vedúcej Katedry výtvarnej výchovy v Ústave Krásnych umení Umeleckej fakulty UMCS. Monografie: *Vzdelávanie a ďalšie vzdelávanie učiteľov malby pre potreby všeobecnovzdelávacích škôl II. Poľskej republiky* (Lublin 2003); *Umenie. Vzdelávanie. Súčasnosť* (redakcia, Lublin 2007); *Malba a výtvarná výchova vo všeobecnovzdelávacom školstve v Poľsku po druhej svetovej vojne* (Lublin 2009); *Koncepcia výtvarnej výchovy v Poľskej ľudovej republike*, kolektívna monografia v red. Miroslavy Zalewskej-Pawlakovej (Lodź 2009); *Výchovný a terapeutický aspekt umenia* (redakcia, Lublin 2013). Zároveň s vedeckou činnosťou rozvíja umelecké záujmy. Je autorkou sakrálnych obrazov: „Serce Jezusa“, „Serce Maryi“, „Matka Boska Róžańcowa“, „Matka Boska Kaplańska“ vystavených v kostole Matky Božej Bolestnej v Krašniku. E-mail: annartzuk[at]interia.pl

[trans. Ivica Hajdučeková]

Информация об авторе по-русски / Information about the Author in Russian:

Анна Марта Жуковская, проф. Ph.D., экстраординарный профессор, доктор гуманитарных наук, профессор кафедры дошкольной педагогики на психолого-педагогическом факультете в Университете Марии Кюри-Склодовской в Люблине. Специализируется в области художественного образования, эстетического воспитания и арттерапии. Получила образование по резьбе и живописи в Институте художественного воспитания в Университете Марии Кюри-Склодовской (Люблин, 1978). Защитила докторскую степень на основании диссертации «Обучение рисунку в польских общеобразовательных школах в 1918-1939 годах», хабилитирована в 2011 году на основании монографии «Рисунок и художественное образование в общеобразовательных школах Польши после Второй мировой войны». В 2004-2011 годах исполняла обязанности руководителя кафедры художественного образования в Институте искусств на Художественном отделении Университета Марии Кюри-Склодовской. Монографии: «Обучение и переобучение учителей рисования для общеобразовательных школ Второй Речи Посполитой» (Люблин, 2003), «Искусство. Образование. Современность» (редактирование; Люблин, 2007), «Рисование и художественное воспитание в общеобразовательных школах Польши после Второй мировой войны» (Люблин, 2009), «Концепция художественного

образования в Народной Польше» (коллективная монография под ред. Мирославы Залевской; Лодзь, 2009), «Образовательный и терапевтический аспекты искусства» (редактирование; Люблин, 2013). Одновременно с научной деятельностью занималась творчеством. Является автором сакральных произведений: «Сердце Иисуса», «Сердце Марии», «Матерь Божья Ружанцова», «Матерь Божья Капланская», выставляемых в костёле Матери Божьей Болесной в Краснике. E-mail: anmartzuk[at]interia.pl

[Русский перевод: Надежда Георгиевна Колошук]

**Інформація про автора / Довідка про автора українською мовою /
Information about the Author in Ukrainian:**

Анна Марта Жуковська, проф., доктор гуманітарних наук (Ph.D.), надзвичайний професор на кафедрі дошкільної педагогіки у відділі педагогіки і психології Університету Марії Кюрі-Скłodовської в Любліні. Спеціалізується в царині історії художньої освіти, естетичного виховання та арттерапії. Закінчила студії зі спеціалізацією «різьба та малярство» в Інституті мистецького виховання в Університеті Марії Кюрі-Скłodовської в Любліні (1978). Захистила докторську ступінь на підставі дисертації «Навчання рисунку в польських загальноосвітніх школах у 1918-1939 роках»; габілітована в 2011 р. на підставі праці «Рисунок і художнє виховання в загальноосвітніх школах Польщі після Другої світової війни». У 2004-2011 роках виконувала обов'язки керівника відділу художнього виховання в Інституті мистецтв Художнього відділу в Університеті Марії Кюрі-Скłodовської. Монографії: «Навчання та перекваліфікація вчителів малювання для загальноосвітніх шкіл Другої Речі Посполитої» (Люблін, 2003), «Мистецтво. Освіта. Сучасність» (редагування; Люблін, 2007), «Малювання та художнє виховання у загальноосвітніх школах Польщі після Другої світової війни» (Люблін, 2009), «Концепція художньої освіти в Народній Польщі» (коллективна монографія під ред. Мирослави Залевської; Лодзь, 2009), «Освітній і терапевтичний аспекти мистецтва» (редагування; Люблін, 2013). Водночас із науковою діяльністю займалася творчістю. Є автором сакральних творів «Серце Ісуса», «Серце Марії», «Мати Божа Ружаньцова», «Мати Божа Капланська», котрі виставлено у костелі Матері Божої Болесної у Краснику. E-mail: anmartzuk[at]interia.pl

[Український переклад Надія Георгіївна Колошук]

Звесткі пра аўтара па-беларуску / Information about the Author in Belarusian:

Анна Марта Жукоўска, праф. Ph.D., праф. надзв., доктар гуманітарных, прафесар кафедры дашкольнай педагогікі факультэта педагогікі і псіхалогіі Універсітэта Марыі Кюры-Скłodоўскай у Любліне. Спецыялізуецца ў галіне: гісторыі выяўленчага выхавання, эстэтычнага выхавання, тэрапіі праз мастацтва. Скончыла педагогіку па спецыяльнасці скульптура і жывапіс у Інстытуце мастацкага выхавання Універсітэта Марыі Кюры-Скłodоўскай (Люблін 1978), ступень кандыдата навук прысуджана на падставе дысертацыі: Выкладанне малюнка ў агульнаадукацыйнай школе Польшчы ў 1918 — 1939 гадах, ступень доктара габілітаванага атрымала ў 2011 г. на падставе даследавання Малюнак і выяўленчае выхаванне ў агульнаадукацыйнай школе Польшчы пасля II сусветнай вайны. У 2004 — 2011 гадах была загадчыкам кафедры выяўленчага выхавання ў Інстытуце мастацтваў факультэта мастацтваў УМКС. Манаграфіі: Навучанне і давуванне настаўнікаў малюнка для агульнаадукацыйных школ II Рэчы Пасталітай (Люблін 2003); Мастацтва. Выхаванне. Сучаснасць (рэдакцыя, Люблін 2007); Малюнак і выяўленчае выхаванне ў агульнаадукацыйнай школе Польшчы пасля II сусветнай вайны; Канцэпцыі выяўленчага

выхавання ў Народнай Польшчы, калектыўная манаграфія пад рэд. Міраславы Залеўскай Паўляк (Лодзь 2009); Адукацыйны і тэрапеўтычны аспект мастацтва (рэдакцыя, Люблін 2013). Паралельна з навуковай дзейнасцю развіваюцца творчыя інтарэсы. З'яўляюцца аўтарам сакральных карцін: „Сэрца Ісуса”, „Сэрца Марыі”, „Боская Маці Ружанцавая”, „Боская Маці Святарская”, выстаўленых у Касцёле Пакутуючай Боскай Маці ў Красьніку. E-mail: anmart-zuk[at]interia.pl

[Тлумачэнне на беларускую мову: Eugeniusz Pańkow і Olga Pańkova]